

WiderScreen.fi 2/2006

16.10.2006

Valvonnasta vapauteen

- Jari Sedergren: Taistelu elokuvasensuurista - Valtiollisen elokuvatarkastuksen historia 1946-2006

JP Jokinen

Tulostettavat versiot

- [htm](#)
- [pdf](#)

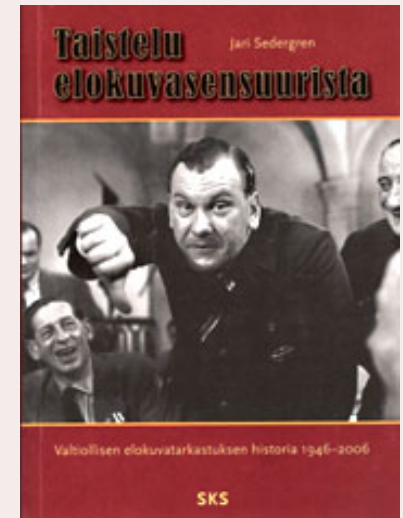
[\[takaisin\]](#)**Valvonnasta vapauteen**

Elokuvien aikuissensuuri poistui Suomesta vuonna 2001. Samalla poistui myös 14 vuotta voimassa ollut videolaki, joka aikoinaan pääsi Guinnessin ennätysten kirjaan "maailman tiukimpana". Tiukin tai ei, erittäin tiukka ja epälooginen se oli. Videolla ei saanut julkaista mitään K18-ikärajalla varustettua, joten vaihtoehdot olivat joko leikkaaminen alemman ikärajan saamiseksi tai elokuvan kieltäminen. Televisiossa K18-elokuvia sai näyttää.

Videolain vuonna 1987 läpimennyt muoto oli jonkinasteinen yllätys useille. Lakivaliokunnassa esitystä tiukennettiin huomattavasti ja muutettiin muotoon, joka suosi teattereita videon kustannuksella. Samantapaisia yllätyksiä ja linjanmuutoksia löytyy muitakin suomalaisesta elokuvasensuurin menneisyydestä. Tämä selviää **Jari Sedergrenin** kirjoittamasta Valtion elokuvatarkastamon historiasta, *Taistelu elokuvasensuurista*. Tarkastamon 60-vuotisjuhlaksi tilattu kirja kertoo yksityiskohtaisesti tarkastamon toiminnasta ja sensuuriin suhtautumisesta Suomessa.

Nimensä mukaisesti se kuvaa tarkastamon historiaa taisteluna sensuurin puolesta ja sitä vastaan. Voittajina voitaneen pitää sensuurin vastustajia vuosituhannen vaihteessa, mutta sitä ennen tarkastamolla on ollut joissain vaiheissa erittäin isokin rooli portinvartijana. Joskus tämä portinvartija saattoi olla mielivaltainen päätöksissään ja leimaveron määräämisessä. Toisinaan, kuten esimerkiksi kauhuelokuvien kanssa aina 1970-luvun alkuun asti, porttia pidettiin järjestelmällisesti kiinni.

Vuonna 1946 voimaan tulleen elokuvien ennakkotarkastuslain myötä valtiollistettu elokuvatarkastamo joutui keskelle arkaa ulkopoliittista tilannetta. Ulkopoliitiikan vaikutus on siis luonteva lähtökohta Sedergrenin kirjalle. Muutenkin ulkopoliittiset päätökset ovat olleet 1980-luvulle saakka iso osa tarkastamon toimintaa. **Renny Harlinin** *Jäätävän poltteen* (1986) kieltäminen oli joutsenlaulu ulkopoliitiikan käyttämiselle kieltooperusteena. Kieltoa kummasteltiin jo silloin, ja se kumottiinkin korkeimmassa hallinto-oikeudessa.

Ulkopoliittisten syiden lisäksi tarkastamon kaltoin kohtelemaksi joutui elokuvia, joita pidettiin "hyvien tapojen vastaisina", "raaistavina" tai vaikkapa "mielenterveyttä vahingoittavina". Sensorit tietysti määrittivät, mikä elokuva oli hyväksi kansalle ja mikä ei, joten mielivaltaisuudelta ei voitu välttyä.

Tarkastamon toimintaa ei kirjassa kuitenkaan luodata yksipuolisesti, sillä mukaan on otettu paljon ulkopuolisia aikalaislähteitä. Ääneen pääsevät niin elokuva-alan edustajat, filmihullut kuin lainsäätäjätkin. Näin muodostuu jonkinlainen kokonaiskuva siitä, millaisessa ilmapiiirissä tarkastamo on työskennellyt ja miten eri tahot ovat eri aikoina siihen suhtautuneet.

Kirjasta huomaa myös helposti, että sensuroitavissa aiheissa siirryttiin vähitellen ulkopoliitiikasta seksiin, kauhuun ja väkivaltaan. Niiden parissa Sedergren ei ole aivan yhtä kotonaan kuin politiikan kanssa, vaikka mitään aluetta ei ole jätetty lapsipuolen asemaan. Kuivimmillaan kirja on silloin, kun samasta syystä tai samana vuonna kiellettyjä elokuvia vain listataan monen sivun verran. Tämä tietysti jo itsessään kertoo tarkastamon toiminnasta ja elokuvatarjonnasta, mutta sujuvaa luettavaa se ei ole. Hyvä lisuke kirjalle ovatkin tarkastamon kotisivut, josta löytyy tietoa vanhoista päätöksistä.

Elokuvasensuurista on Suomessa kirjoitettu aiemminkin. Tarkastamon nykyisen johtajan **Matti Paloheimon** kirjasta *Seksiä ja väkivaltaa* (2003) löytyy muun muassa perusteita elokuvien ennakkotarkastukselle ja ikärajapäätöksille. Tarkastuksen varhaishistoria selviää taas **Markku Nenosen** väitöskirjasta *Elokuvatarkastuksen synty Suomessa (1907–1922)* (1999). Myös Sedergren on tehnyt väitöskirjansa elokuvasta. Helsingin yliopiston poliittisen historian laitokselle tehty *Filmi poikki... Poliittinen elokuvasensuuri Suomessa 1939–1947* (1999) kertoo sota-ajan tilanteen lisäksi myös sensuurin varhaisemmista vaiheista.

Taistelu elokuvasensuurista sopii hyvin näiden kirjojen joukkoon täydentämään historiankirjoitusta suomalaisesta sensuurista. Kirja on pienine kauneusvirheineenkin mielenkiintoista luettavaa. Nykyisin elokuvatarkastamo nousee otsikoihin ainoastaan silloin, kun jonkun elokuvan ikärajaa pidetään liian matalana tai korkeana. Sillä on kuitenkin tärkeä lastensuojelullinen tehtävä. Kirjasta selviää tarkastamon joskus värikäskin historia ja ajat, jolloin tehtäväkuva ei ollut yhtä selkeä kuin nyt.

JP Jokinen

[WiderScreen.fi 2/2006](http://www.widerscreen.fi/2/2006)

Lähteet

Sedergren, Jari (2006), *Taistelu elokuvasesensuurista – Valtiollisen elokuvatarkastuksen historia 1946–2006*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki 2006. 603 sivua.

© WiderScreen.fi 16.10.2006

ISSN 1795-6161

wider
screen

arkisto

toimitus

palaute

